

İÇİNDEKİLER

Türkçe Çeviri Hakkında	7
İkinci Baskı Hakkında	8
Sahada Dil Dokümantasyonu	11
Türk Dilleri ve Türk Dili Haritası	11
İsveç Araştırma Geleneğinin Başlangıcı	12
Orhon Yazıtları	13
Karşılaştırmalı Türkoloji	14
Doğu Türkistan	15
Doğu Türkistan'da İsveç Araştırmaları	15
Yeni Keşifler Zamanı	17
Sürmekte Olan Alan Araştırmaları	19
İlişkiye Bağlı Etkiler	19
Güneybatı	20
Mainz Projesi	20
Mainz Projesinin Konuları	21
Mainz Projesinin Son Durumu	23
Projenin Aşamaları	23
Sonuçları	25
Çalışanlar ile İlgili Alanları	26
Irak Türkçesi	34
Türkiye'deki Diyalektler	35
Doğu Karadeniz Şeridi Ağzları	36
Mesket Türkçesi	36
İran	37
Güneydoğu	38
Doğu Türkçesi Diyalektleri	39
Lobnor ve Hotan Diyalektleri	39
Turfan Diyalekti	40

Eynu.....	41
Batı Çin: Sarı Uygurca ve Salarca	42
Kuzeydoğu	44
Güney Sibiryası	44
Şorca	45
Sayan Türkçesi	46
Batı Moğolistan	46
Duha	47
Cungarya Tuvaları	48
Fuyü Türkçesi	49
Dolganca	49
Kuzeybatı	50
Balkanlarda vs. Türkçe Varyantlar	51
Karayımca	52
Dil Dokümantasyonunun Amacı	53
Tehlikedeki Diller	53
Dillerin Toplu Ölümü	54
İnsancıl Nedenler	55
Canlandırma ve Hayata Dönüş	56
Karşılaştırmalı Çalışmalar	58
Tipoloji Araştırmaları	59
Jarring'in Seçimi	60
Ampirik ve Teorik Çalışmalar	61
Kültürel Araştırmalar	62
Süreklilik ve Yenileşme	64
Uluslararası İşbirliği	64
Elektronik Kaynaklar	65
Eski ve Yeni Durum	67
Kaynakça	71

TÜRKÇE ÇEVİRİ HAKKINDA

Elinizdeki kitap, İsveç Türkolojisi'nin önemli temsilcisi Gunnar Jarring'in 20 Ekim 1997 tarihindeki 90. doğum günü dolayısıyla, Türk dili incelemelerindeki yönlendirici etkisi gün geçtikçe artan bir başka İsveçli Türkolog olan Prof. Dr. Lars Johanson'un yapmış olduğu bir konuşmanın kitaplaştırılmış geniş bir İngilizce versiyonunun çevirisidir. Çalışma, dil incelemeleri maksatlı alan araştırmalarını; Türk dili dünyası haritasını öncekilerden daha ayrıntılı ve daha uygun bir biçimde çizmeyi amaçlayan keşif gezilerini konu edinir. Araştırmanın odak noktasını, başta kitabın yazarı olmak üzere, Johannes Gutenberg Üniversitesinde çalışan Türkologların hazırladıkları, yardımcı oldukları ya da katkıda buldukları projeler oluşturur. Üzerinde durulan projelerin ortak yönleri, alan araştırmalarıyla hazırlanmış, dil varyasyonlarını dikkate alan, tipolojik ve bölgesel görünüşlerin göz önünde bulundurulduğu; içerikleri kültürel, etnolojik, folkloristik veya tarihi açıdan da önemli metinlerden oluşan dil verileri üzerinde yoğunlaşmış olmalarıdır. Bu projelerin sonuçlarının çoğu, Prof. Dr. Johanson'un yönettiği *Turcologica* dizisinde veya editörü olduğu *Turkic Languages* dergisinde yayımlanmış veya yayımlanacaktır. Yukarıdaki ortak özellikleri taşıyan projelerde, Johanson'un son yıllarda mesaisinin önemli bir bölümünü ayırdığı ve Türkçeden hareketle yeni bir inceleme modeli geliştirdiği dil ilişkileri araştırmaları önemli bir yer tutar (daha fazla bilgi için bkz. Lars Johanson Armağanı. Yay. Nurettin Demir - Fikret Turan. Ankara 2002).

Kitap, yukarıda çerçevesi çizilen çalışmaların kuru bir dökümünden ibaret değildir. Her şeyin evrenselleştiği, farklılıkların giderek azaldığı bir dönemde dil dokümantasyonunun amaçları, kıyıda köşede kalmış diller üzerine neden kafa yormamız gerektiği üzerinde de durulur. Dillerin artan oranda tehlikeye maruz kalması ve ölümü gözler önüne serildikten sonra "İyi de, dillerin yitiminin yasını neden tutalım? Lüzumsuz farklılıkların ve varyasyonun azalmasını memnuniyetle kar-

şılamamızı gerektirecek nedenler yok mudur? Ekonomik açıdan zayıf, küçük yerel birimleri kapatma zorunluluğu karşısında endişelenmek de nesi?" gibi sorular sıralanır ve bunlara çeşitli bakış açılarından cevaplar aranır.

Bu küçük kitapçıkta Türk dili incelemelerinin önemli bir alanı hakkında en yeni bilgileri, Johanson'un kendine has üslubuyla satır aralarına sıkıştırdığı genel değerlendirmeleri, ileriye yönelik beklentilerini de buluruz. Ayrıca Türkoloji tarihinden değişik kesitler; saha çalışanlarıyla masa başı çalışanlarının birbirlerine nasıl muhtaç oldukları, uluslararası işbirliğinin önemi, eski ve yeni alan araştırmalarının karşılaştırılması gibi konularda da dikkat çekici ip uçlarıyla karşılaşırız.

Bir bilim adamının sahasında üstlendiği yapıcı rolün açık bir göstergesi durumundaki bu kitapta, eğitim dili, ortak dil, dil kirlenmesi ve benzeri popüler tartışmaların yoğun olarak sürdüğü ülkemizde başta dilciler ve dil meraklıları olmak üzere Türk dünyasına ilgi duyan herkes, kendisi için bir şeyler bulacaktır.

Kitabın Türkçeye çevrilmesi konusunda bizi yüreklendiren Prof. Dr. Lars Johanson'a, çeviriyi baştan sona İngilizce aslıyla karşılaştırarak okuyan Tûbâ Durmuş'a, bazı bölümleri gözden geçiren Sema Aslan'a, çeviriye üslup açısından değerli katkılarda bulunan Doç. Dr. Çetin Pekacar ve Yard. Doç. Dr. Faruk Yıldırım'a teşekkür etmeyi, yerine getirilmesi zevkli bir görev sayarız.

Nurettin Demir - Emine Yılmaz
Ankara, 2002

İkinci Baskı Hakkında

Okuyucudan ve hakkında yazanlardan son derece olumlu tepkiler alan elinizdeki kitapçığın ilk baskısı, bu tür kitaplar için kısa sayılabilecek bir sürede tükendi. Gösterdikleri ilgi için okuyuculara teşekkür ederiz.

Kitabın ilk baskısından bugüne Prof. Dr. Lars Johanson'un gerek içinde bulunduğu, gerekse doğrudan veya dolaylı olarak desteklediği, alan araştırmasına dayalı dil incelemelerinin sayısı da arttı. Ama ikinci baskı

için içerikte, Mainz Üniversitesinde yürütölmekte olan projenin son aşamasıyla ilgili bilgiler ile “baskıda” olarak verilen ve aradan geçen sürede yayımlanmış olan çalışmaların künyelerinin güncellenmesi dışında bir değişiklik yapılmadı. Kitap, bu haliyle Discoveries on the Turkic Linguistic Map’in (İstanbul 2001) genişletilmiş ve gözden geçirilmiş bir çevirisidir.

İkinci baskıya katkılarından dolayı Başkent Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Süer Eker’e teşekkür ederiz.

Nurettin Demir - Emine Yılmaz
Ankara, Ekim 2009